

Bindingen en ontbindingen.

Meer nog dan in 1914 dwingt deze oorlog de menschheid tot zelfinkeer en bezinning ; meer dan toen wordt ingezien, dat het kwaad niet geanthropomorpheerd kan worden in één enkel mensch of één groep menschen, maar dat de diepste oorzaak is : „Het groote dwaze kwaad, dat over alle staten gaat”, zooals de dichter zegt.

Wij moeten doorgaan met ons werk, zoo verzekeren wij elkaar, juist nu doorgaan, om te redden wat er goed is, verheven en schoon.

Maar doorgaan alleen is niet voldoende, als wij ons niet afvragen in welke richting. Daarom moeten wij, vóór wij verder gaan, omzien, en de vraag stellen : wat deden wij verkeerd ?

Dit onderwerp in zijn geheelen omvang te behandelen is niet de taak voor een enkeling ; zelfs kan één alleen niet het geheele terrein der opvoeding overzien. Daarom zal ik, uit dit groote complex, slechts enkele punten naar voren halen ; en dat maar in verband met de plaatsruimte kort belichten.

Deden en doen we de kinderen niet te kort, door ze, zonder bindingen aan volk, aan cultuur, aan familie in het leven te plaatsen ?

In de eerste plaats had ik natuurlijk moeten zeggen : zonder godsdienst, maar ook op dit punt, het als het voornaamste erkennende, kan ik hier niet verder ingaan ; ik denk trouwens, dat de kwestie in een jubileumnummer als dit wel van verschillende kanten bezien zal worden.

Kerschensteiner zegt in zijn boek over karakterontwikkeling, dat men, met het oog op de zedelijke opvoeding, het kind allereerst zuiver moet leeren denken, en om dat te bereiken, alle staketselen weg moet ruimen, die er gelegen zijn in traditie en overlevering.

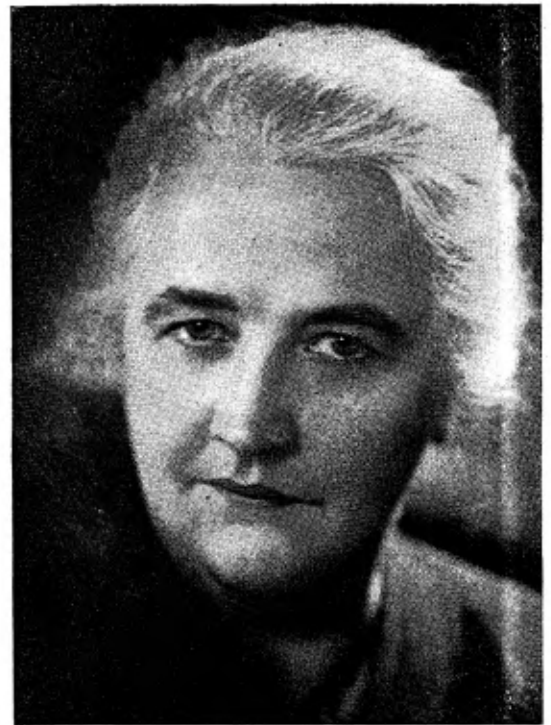
Hij heeft gelijk : het was noodig de kwestie scherp te stellen, in een tijd toen er zooveel sleur en zinloosheid te overwinnen was. Maar heeft men hier niet dikwijls met het badwater het kind weggegooid ? Zoodra traditie een looze huls geworden is, zonder inhoud, is ze waard opzij gezet te worden ; maar schuilt er in traditie ook niet dikwijls een neerslag van wijsheid, die in dezen vorm van geslacht op geslacht wordt doorgegeven ?

Het is niet alleen Kerschensteiner, die ons zoo bevreesd gemaakt heeft voor allerlei bindingen : de moderne psychologie noemt ze als een van de grootste levensremmingen : de moederbinding bijvoorbeeld heeft al heel wat kwaads op haar geweten. En in plaats van bindingen aan te brengen, aan personen, aan familie, aan eigen land, brengt men, bewust, *ontbindingen* te weeg.

In dit licht gezien is bijvoorbeeld de kwestie van het vernoemen, zooals dit tegenwoordig wordt opgevat, te betreuren. 't Is waar : de oude opa, die zoo trekt naar zijn petekind is licht belachelijk, maar zit in de kwestie van het vernoemen toch ook geen diepere zin ? Daar is een geslacht waar sinds eeuwen de vader Jan Paul en de oudste zoon Maarten heet. Getrouw wisselen ze elkaar af : Jan Paul Jansen en Maarten Jansen ; nu plotseling is de serie onderbroken met den jongen nakomeling William, of Bob, of Olaf, net naar de mode is. Een losmaking ? Neen, een ontbinding, en ontbinding van een band, waar een stimuleerende kracht van uitging. Steeds heeft grootvader Maarten een natuurlijke zorg gehad voor zijn kleinzoon, die zijn voor- en zijn familienaam droeg — noblesse oblige —, deze naam legde verplichtingen op.

Ons leven, zegt Prof. Huizinga, speelt zich af tusschen twee uiterste begrenzingsen, onze grootouders en onze kleinkinderen. Het is dagelijks te merken, hoe de liefde, het voorbeeld, de meerdere rust van den grootvader op het kleine kind een grooten invloed uitoefent, hoe dus deze uitersten elkaar aantrekken ; neemt nu de grootvader zijn kleinkind op in den familieband, door een gemeenschappelijke naam ontstaan, dan wordt deze wederzijdsche genegenheid nog versterkt, en later zal het kind voordeel hebben bij zijn onbevleeten naam : een Maarten Jansen doet zoiets niet.

Er is nog een andere wijsheid, die verborgen ligt in de vernoeming. Van nature is er een tegenstelling tusschen schoonfamilies : de schoondochter ziet in haar schoonfamilie de trekken verduidelijkt, die zij niet bemint in haar man, en de eeuwige grappen, die gemaakt worden op de verhouding schoonzoon-schoonmoeder maakt de stelling aannemelijk, dat hier dezelfde ondergrond is. Deze zoo natuurlijke *controverse* wordt opgeheven, als het kind denzelfden voornaam

J. Riemens-Reurslag.

draagt : ook de aangetrouwde kinderen voelen zich dan langzamerhand meer in den familieband opgenomen ; dit is, in het leven, altijd een zeer moeilijk probleem, waar de literatuur eigenlijk weinig aandacht aan besteedt ; dikwijls blijft het, zooals de titel van een nieuwen roman luidt : zij was en bleef een vreemdeling.

Zoowel voor het geheel van den familieband — die men toch als een der grootste opvoedende factoren erkent — als voor het opgroeiende kind in het bijzonder beteekent dus de mode van het niet meer vernoemen, verlies ; al moet men natuurlijk erkennen, dat er gevallen zijn waar de associaties met den naam zóó zijn, dat men voor een kind liever een frisch begin schept. *Nomen est omen.*

Een ander punt, waarin wij m.i. uit het oog verloren hebben het kind door de noodige bindingen aan de cultuur vastheid te geven, is de kwestie van het kinderboek. Dit punt heb ik in lezingen en artikelen reeds vele malen behandeld en het doet me genoegen, waar ik hierin voor een tiental jaren geheel alleen stond — soms viel men mijn eigenaardige recensies scherp aan — thans steeds meer medestanders te zien ; ik acht het een eer van den uitgeververbond een opdracht te hebben gekregen om te schrijven over de beteekenis van het oude kinderboek, en van de groote paedagogische encyclopedie, die bezig is te verschijnen, over het kinderboek in Noord-Nederland. Ik hoop nog eens een werk uit te geven „Het Kinderboek Vroeger en Nu”. Hoewel hiervoor nog veel materiaal zal aangevoerd moeten worden, durf ik toch al wel als mijn conclusie uit te spreken, dat ons tegenwoordige kinderboek naast zijn groote verdiensten een zeer groot tekort heeft, een tekort hierdoor ontstaan, dat men het kinderboek te veel geplaatst heeft enkel onder den paedagogischen schijnwerper. Het is doodgepaedagogiseerd.

Het tegenwoordige kinderboek is goed uitgegeven, past aan bij verschillende leeftijden, maar is in het algemeen weinig belangwekkend. Teeknend is, dat een autoriteit als Mevrouw van Hichtum eerst een rijtje noemt van onze beste kinderschrijfsters en schrijvers en daarna eenige belangrijke boeken en dat deze boeken juist bijna allemaal buitenlandsch werk zijn.

In het algemeen is dit misschien hieraan toe te schrijven, dat het kinderboek onwillekeurig lijdt onder de paedagogische tendens, die men er als eisch aan stelt en inboet aan spontaniteit. Daardoor gaat er geen literaire vorming van uit en juist literaire vorming is iets wat wij zoo bitter behoeven.

De waarde van dit alles is mij duidelijk geworden toen ik in Parijs in een cabaret de opvoering meemaakte van een parodie op het Rolandslied, die speelde in het dal van Ronceval, bezocht door een moderne reisvereniging. De zaal was gevuld met enkel Franschen, voor het meerendeel eenvoudige menschen; in spanning volgden zij de gesprekken en barstten in lachen uit bij elke parodie, waardoor zij blijk gaven het Rolandslied door en door te kennen. Ik vroeg mij af, of, als in Nederland eens iets dergelijks gegeven werd van de Vier Heemskinderen, er wel twee in de zaal zouden zijn, die het zouden begrijpen.

Sagen, mythen, legenden, we hebben ze bijna geheel losgelaten in onze kinderliteratuur, enkele zwakke pogingen uitgezonderd. Vroeger gaf men volksboeken uit „Op een nieuw overzien en van veel quaed gezuvert, en tot vermaeck der Jongheyd toegelaeten”. De Staten van Holland bezorgden zelfs een uitgave van de fabels van Aesopus, om de jeugd goede literatuur te verschaffen.

En wat bereikten deze? Dat de kinderen meekregen een flinke geestelijke bagage van levenswijsheid, die hun later een steun soms kon zijn bij groote moeilijkheden, dat er een bodem gemaakt werd waarop later de belangstelling voor het boek groeien kon.

In Frankrijk doet men het nog zoo: daar gaan de kinderen van de sprookjes van Moeder de Gans via de fabels van La Fontaine, Paul et Virginie, Sans Famille en Jules Verne linea recta naar de klassieken, bijvoorbeeld Le Malade Imaginaire.

De sprookjes zijn in ons land weer in genade aangenomen, nadat ze een tijdlang uit het paedagogische gezichtsveld verdwenen waren, maar waarom durft men ze toch niet uit te geven in den ouden, pittigen vorm, waarin ze alleen al in ons land uitgave na uitgave beleefden? Sedert de Fransche anthropoloog P. Saintyves den dieperen zin van alle personen en gebeurtenissen uit de sprookjes van Perrault heeft aangetoond, durft niemand meer te ontkennen, dat deze symboliek voor het opgroeiende kind, evenals vroeger voor de menschheid aan het begin van de cultuur, zijn groote vormende beteekenis heeft.

In 1939 is Nicolaas Beets gehuldigd naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van de Camera Obscura, maar nergens is genoemd zijn ijveren voor goede kinderlectuur. Wat hij hierover gezegd heeft is eigenlijk hetzelfde wat later door Wolgast in zijn boek „Die Elend unser Kinderliteratur” naar voren is gebracht, n.l. dit: het goede kinderboek is in de eerste plaats een letterkundig, geen paedagogisch product.

De Zweedsche schrijfster Sigrid Unset vertelt in haar jeugdbeschrijving, hoe haar ouders zooveel mogelijk trachtten haar geest te vormen met sagen en legenden en het echte kinderboek van haar verre hielden. Zoover zou ik nu niet willen gaan, maar toch zit er in dit alles veel goeds.

Wij moeten ons, geloof ik, veel méer bezig houden met kinderen die niet lezen, of zich maar tot enkele boeken aangehouden voelen. Een jongen, die later schrijver is geworden, verklaarde mij eens, toen hij een jaar of negen oud was: „Ik vind maar twee boeken echt mooi: Dik Trom en Sven Hedin”.

Er zijn verblijdende teekenen. Naar aanleiding van de bovengenoemde studie ontving ik vele brieven van ouders, die vroegen naar een nieuwe uitgave van van Alphen, maar een paar uitgevers, die ik het voorstelde, zagen hier geen succes in. Thans is er een kleine selectie van van Alphen verschenen en deze was in veertien dagen uitverkocht, wat ten deele komt door het aardig uiterlijk, maar toch ook, omdat men behoefte hieraan gevoelt. Zoo geeft van Goor een keurverzameling uit en noemt deze „oud Goud”.

Men vergelijkt de kunst wel eens met de dwaze maagden. Ze komen op ongelegen tijden, men kan ze niet oproepen. Kunst moet geboren worden en zoo is het met een goed kinderboek: men kan het niet maken; laten we ons dus tevreden stellen met zoo goed mogelijke bewerkingen van oude kunst, en rustig afwachten.

Op de bewaarschool leerde ik, zoo herinner ik mij, versjes, die ik buitengewoon mooi vond. Ik zal ze wel niet heelemaal begrepen hebben, maar ik kende ze uit het hoofd en ik ken ze nog. Later heb ik ontdekt, dat ze van Staring waren en van Van Alphen. Thans leeren de kinderen op de voorbereidende scholen snoezige, lieve versjes, die geheel in hun bevattingsvermogen liggen en waar ze op de lagere school gekomen al niets meer van weten. Maar zoo kom ik op onzen volkszang en dat is een ander punt.

Wat hebben wij verkeerd gedaan, al was het dan in de volle overtuiging het beste voor het kind te zoeken? Wij hebben het kind, in dezen toch al zoo zakelijken tijd, niet het gevoel van binding gegeven aan zijn familie, aan zijn land, aan de cultuur waarin hij leven moet.

Slechts hij, die niets doet, maakt geen fouten; ze willen erkennen en nieuwe lijnen uitstippelen, dat is onze taak.

J. RIEMENS-REURSLAG.